

АРХИВ

АЗƏРБАЙҶАН

11

1967

Балаларымызын севимли шаири Мейди Сејидзаде... Алтмыш яшы бу инсандо багъ нөв буллар ушагъ тэбэати вардыр. Бу да тэбэати бидир. Тасаввур едик ки, о, һар бир ушагъ ше'рини яздыгы заман маса архасынча тэбэати мыйшыр. М. Сејидзаде отуздан чох китабынча яки нэслэ кэчиб исселэр, вэтэнпарварлыгъ дуйгулары, халеа өз партиямызга сабагы ашылган бир сыра гижотли пэселэрин ил-эллифидир.

М. Сејидзаде ушагъ эдэбијатты саһасында чалымасла, классик эдэбијатдан, муһим сир рус шаирлеринден тарчумелэр етмишди.

Сон вахтларда ханэндэлэримизин маһабатла охудугу бир сыра гозэллэрин муэллимфи һөрмөтли шаиримиз Мейди Сејидзадеди. Онун ајрыча гозэллэр китабы да чох олукмушдур.

60 яшы тамам олан шаир бу жахыларда маһиур «Короглы» дастанынын бэ'зи јерлерини ушагларымыз учун нэзмэ чэкмишди.

Һасэн ханын вардыр чохлу сэрвэти, Кэзир елдэ илхысынын шөһрэти. Курэн атлар, боз ајгырлар, кэһэрлэр, Отламага чыхыр дүзэ сәһэрлэр, Илхычдыр Әли, гамчы элинде, Јајлаглары кэзир атын белинде. Гырх илдер ки, хана гулугъ елэјир, Әли киши чаванлара сөјлэјир; — Гуш ганадсыз ола билмөз дунјада, Икид, атсыз ола билмөз дунјада. Јахшы атла туфанлардан кечерсен, Јагышлардан, боранлардан кечерсен.

Рөвшэн адлы бир оғлу вар Әлинин, Гочаг оғлан дајагыдыр белинин. Рөвшэн бэ'зэн ат белинде јатырды, Заман кечир, боја-баша чатырды. Ојанарды гэлбиндоки вугары, Јетиширди һөјатынын баһары. Ат ојнадыб, о кэлэнде човлана, Аамы гитбэ едирди бу чавана.

Әли киши бир күн саһил бојунча, Илхысынн отармышды дојунча. Гаһ гаралыб көјдэ күнэш сөнөндэ,

Илхы јаваш-јаваш кэнде дөнөндэ, Бирдэн ики дајча чыхды Хөзәрден, Камил гоча гачырмады нэзәрден — Јел јеришли, чейран киши Гыраты, Архасынча гачыб кэлэн Дураты. Дајчалары бир төвлөдэ бағлады. От, су верди, тумарлады, сахлады. Чохду Һасэн ханын Јахын достлары, Гонаг кэлир ахын-ахын, достлары, Сарајында тез-тез мөчлис гурулур, Јејир, ичир ханын кејфи дурулур. Ханэндәлер охујур шон гозэллэр, Рөгс елэјир назлы, дилбэр көзэллэр. Бир күн јенэ гонаглыгыда багында Досту Паша отурумшуду сагында. Гызыл чамда күлкүн шөрәб ичирди, Ахшам үстү илхы кэлиб кечирди. Паша деди: — Әзиз достум, Һасэн хан, Бир дајча вер сән мөнө бу илхыдан! Бир-биринэ вуруб ики элини, Хан әр етди, чагырдылар Әлини. Деди: — Гоча, кеч илхыдан бир ат сөт, Тапылмасын јер үзүндэ кэји чеч. Әли киши лајиг билди Гыраты, Бир дэ сечди илхысындан Дураты.

Баш ендириб деди: — Улу Һасэн хан, Индијочон һалэ һеч бир һокман. Кормәјбдир бу атларын тајыны. Паша лага гојуб ханын пајыны, Деди: — Белэ арыг-турју Јабылар, Маним кичик илхыма да тапылар. Бу сөзләрден гозэлбонди Һасэн хан, Әр елдэди, евлэр Јахын гулдурган, Чыхарсынлар илхычынын көзүнү, О көрмәсин бир дэ күнэш үзүнү. Илхычынын көзләрини овдулар, Дајчалары вуруб багдан говдулар. Гоча гојду әлләрини көзүнү, Ганы ахды синәсинэ, үзүнү. Деди: — Гырх ил гулугъ етдим хана мән, һаттым-сајым будур, батдым гана мән. Елэ бил ки, шимшөк вурду Рөвшәни, Хазан олду һөјатынын күлшәни. Ата, оғул ат белни миндилэр, Баш көтурүб чөлэ тароф дөндүләр. Отушдулар, тәзаләрден јел киши, Дөрөләрдән чошгу ахан сел киши. Әли деди: — Дунја нечэ һарадыр, Оғул, сөјлэ, көрүм бура һарадыр? Рөвшөн деди: — Чатмышыг бир өрүш, Куд-чичәкли, јашыл чәмән, көј мөшә... Гоча деди, кечә бурда галарыг, Башга јердэ сәһәр мәскөн саларыг. Чунки бурдан чох карванлар кечәчөк, Чох илхылар кэлиб чајдан ичөчөк. Раһат олмаз бизэ бу чај гырагы, Мәскөн едик көрөк уча бир дагы. Сәһәр күнәш үфүгләрдән бојланды, Мани көләр ал шөфөгә бојанды. Чәмәнлидә иур сүзүлдү һавадан, Чынылтидә гушлар учду јувадан. Рөвшән бахды мөшәнин саг-солуна, Ата-оғул дүшдүләр даг Јолуна, Елэ бил ки, илдырыма дөндүләр, Јохуш галхыб, гајалардан ендиләр. Аз галырды ахшам күнәш батмага, Јетишидиләр, хејли уча бир дага. Гоча деди: — Өмүр багым, чәмөним, Кэллинимиз јер һарадыр, Рөвшөним? Рөвшөн деди: — Ата, чөли бир дагыр, Үстүмүздэ булуд галаг-галагыр. Гоча деди: — Оғул, бурда галарыг, Гартал киши дагда јува саларыг. Ата, оғул, тапды кичик сыгынчаг, Бу јерләрдэ төрән сүзүрдү анчаг. Гаја үстө дүзәлтдиләр бир гала, Башы көјэ јетиширди аз гала. Атарчын да дашдан төвлэ һөрдүләр, Аз заманда бир хејли иш көрдүләр. Зирәсен чох чөли олан бу дагда, Ахырды бир ајна киши булаг да. Һәр тарофдә варды зирин коллары, Корунурду дагдан карван јоллары. Дајчалары чыхармагын сынагдан, Әли киши деди: — Оғул, еи дагдан, Сәјирд шумда, тиканлыгыда Гыраты, Сопра һөмон јерләрдэ чап Дураты. Көрдүн атлар күдрәмәди сүр дага, Ојрат сопра кәдикләрдэ чапмага. Сынамагтын Рөвшән минди Гыраты, Шимшөк киши ачылды гол-ганады. Кечди шумдан, атылды бир тәјәдан, Кечди, кетди тиканлыгдан, гајадан Чызылмады һеч Гыратын дырнагы, Јахшы кечди Дуратын да сынагы.

Әли киши чох севинди бу һала, Деди: — Инди аты чапаг дорд иала, Гисасымы алаг азгын Јагыдан, Евлэр Јахын, ханиманлар дагыдан, Һасэн ханын дөндөрөк биз бахтынны, Алт-үст едик сарајыны, тахтынны. Рөвшөн чапды шимшөк киши Гыраты, Әли киши — Јел ганады Дураты, Јөл үстүндэ дајанмышды бир гоча, Боју пөһрән чинарлартөк чох уча. Зүмруд гашлы кәмәр варды белинде, Парлајырды мисри гылынч элинде. Ишарәлә Јолчулары сахлады, Чох диготлә бахыб өввәл Јохлады. Тапынчына кич Рөвшәнлә Әлини, Мөһәббәтлә сыхыб әввәл элини, О Рөвшәнә деди: — Мисри гылынчым, Гындан чыхса саچار алов, гыгылчым. Ал, бу силәһ галсын сәнэ Јадикар, Корүрәм ки, сөндә аслан күлү вар. Гыратыла, гылынчыла оғул, сәи Дагдан бөјүк ордулары јенәрсән. Видалашыб гоча илә һөрмәтлә, Ата-оғул ат чапдылар сүр'отлә. Һасэн ханын чохду јенэ гонагы, Кеф едирди, јаман сазды дамагы. Ә'јанларла сарај дашыб тајнајыр, Көјөрчинтөк гызлар сүзүр, ојнајыр. Учалмышдыр каман сөзн, тар сәни, Ханэндәнин мөлаһәтли шөгмәси. Ал шөрәбла долур булур гозәһлар, Парылдајыб сачырды иур гөзәһләр. Атасилә Рөвшән чагды сараја, Корду ханы бәјләр алыб араја. Әтрафында порвантөк долајыр, Ә'јанлара күл рөикли мөј пајланыр. Нә'рә чөлиб Рөвшән деди: — Һасэн хан Гаилар төкүб евлэр Јахын һокман, Јадындами, чанавартөк гудурун, Сәи атамын көзләрини овлурдун. Көдим сөндон мән интигам алмага, Алышмысан доврәндан кам алмага. Билмирсән ки, чархы донар доврәнны, Һәр ан башга бир һөкму вар заманын. Чых көстәр өз һунәрини мејданда. Һасэн ханы сөз көтурду, бир анда Гылынчынны чөкиб кетди габага, Бүчүк етди о, Рөвшөнн вурмага Рөвшән һазыр дајанмышды бајагдан, Бир зәрбәдә ханы салды ајагдан. Бир чакнашма дүмдү дорвал сараја, Јујурдүләр пөһланялар һараја. Тапыдылар илхычынын оғлуну, Һәр тарофдан кәсиб онун јолуну Гышырдылар: — Ишә бах, бир кор оғлу, Чох гүдрәтки һөкманны өлдүрдү, — Әзәмәтли Һасэн ханы өлдүрдү. Бу сөзләрдән Рөвшөн олду әсәби, Дөниз киши ашыб-даңды гозәби. О, башлады шөһәр, гылынч вурмага, Икидилә Јагылары гырмага. Мисри гылынч парлајанда һавада, Төкүлүрдү леш-леш үстө һавада. Гырат бэ'зэн төпијлэ, динијлэ, Бэ'зэн исе галхан киши дошујлэ Дүшмәнләри гырыб јерә сәрирди, Јуз атылај бир ат синэ көриди... Чох төкдүләр, ахытдылар ал ганы, Јорулаида төрк етдиләр мејдана. Гырат дөндү гасыраја, туфана. Дурат — дагда күләк гован думана.

Атлар кичик бир төлөнү галханда,
Рөвшөн дөнүб архасына баханда
Сөздөй ки, көбөр атларын үстө,
Ардымызча калыр бөүк бир дөстө.
Эли деди:—Сүр шумдула атлары,
Сатгыз кими галын палчыг гатлары.
Мане олар, калэ билмэз жагылар,
Атлар батып балар, дөстө дагылар.
Гара шумда Рөвшөнкыл ат сүрдүлөр,
Көбөр атлар батагылыа кирдилөр.
Илишдилөр днээ гөдөр палчыга,
Көрүмэжиб гара шумдан ат чыха...
Рөвшөн бир дө бахыб деди тоз, думан
Жүксэлнбдир көжэ, кэлнр архадан
Юзэ гөдөр гара атлы икидлар,
Зирех кеймиш жел ганады икидлар.
Фикр кетди Эли кими бир аныгы,
Деди бизи гуртарагач тикалыгы.
Сөйрд аты тикалыгыда, арсланым,
Чыха билмэз ордан азгын дүшманым.
Гырат, Дурат тикалыга кирэндэ,
Архасынча жагылар ат сүрдэндэ,
Көрдү атлар тикалыгыда илишди.
Ата-огул лөзөст алыб күлүшдү...
Ат сүрдүлөр женэ хейли габага.
Дөндү Рөвшөн архасына бахмага.
Көрдү кэлнр бир дөстө аг атлылар,
Аз галыбдыр чатсын гывраг атлылар
Эли деди:—Огул, аты сур дага,
Аг атларда ганад олмэз учмага
Гырат, Дурат дөнүб олду илдырым.
Нечэ дашлыг кечди, нечэ сылдырым
Аг атлылар даг жолунда галдылар,
Өзөлөрүн элдэн, дилдэн салдылар.
Гышгырдылар: —Көр нечэ бир кор оглу
Шымшэк кими кечир, кедир һэр жолу.
Атларынын фэрги жохдур думандан.
Һэр обада, һэр жердэ о замандан
Ел Короглу алландырды Рөвшөнн,
Чичэклянди онун өмүр кулшөнн.
Сөз мүлкүндө бир күлүстан жаранды,
Корогудан нечэ дастан жаранды.
...Бир күн женэ галхы көжэ тоз, думан,
Көрүндү бир эземөтлы кариван.
Гөһрөманлар Чөлибелдөн ашдылар,
Далгалана дөниз кими дашдылар.
Бүрүдүлөр бирчэ анда һэр жань,
Сахладылар, јол үстүндө карваны.
Сојуб бутун ипэжини, шалыны,
Таладылар варыларын малыны.
Алдылары гөнимөтлэр ичиндэ,
Бу көвһөрлөр, бу сарвөтлэр ичиндэ
Бир гыз шөкли варды бэрли-бээкли.
Чөрчөнөсө јагуч, зүмүрд чичөкли
Жазылмышды чөрчинөөн алтында
Көј жөмөлө саф гыззылын гатында:
Бу гыз чанлар алаң көздө Никардыр.
Истамбулда атасы һөкмурандыр.
Короглунын үрөјиндэ чох дөрнн,
Бир из салда ешгэ назлы дилбөрнн.
Јолланмагчын көзөј јарын елине,
Саз көтүрдү, минди атын белнне.
Дөливлери деди:—Аман, Короглу!
Ајаг сахла, кетмэ дајан, Короглу!
Сөј гал, кедөк биз Никары кэтирэк,
Сөни јарын вусалына Јетирэк.
Јад еллөрдэ туганларда галарсан,
Чөтнлијэ дүшүб дарда галарсан.
Гоч Короглу деди, бөхтиј јар олса,

Бу јолларда боран олса, гар олса
Горхум жохдур, көһлөннми чапарам,
Кедиб мөн өз севкилинми тапарам.
О көзөлө билдирерәм арзуму,
Дилләндирерәм Никарымчын сазым.
Дагдан ашыб Гырат кэлди чөвлана,
Дөндү кеймиш дүзөйлөрдө чөјрана.
Узун јоллар гаршысында көдөлдө,
Дуз отуз кун, отуз кечэ јол кэлди.
Ај батмышды, аз галырды сөһөрө,
Чатды бөүк абад, күшад шөһөрө.
О, раст көлди бир аг сачлы бабана,
Салам верди. Багбан икид чавана
Бахыб деди, көрүнүр ки, бура сон,
Узат јердөн, узат елдөн көлмисэн?
Бу сөзлери дилчөјинчэ Короглу,
Сазы чалды ичө-ичө Короглу
Деди:—Ата, вурулмушам Никара,
Севкилимнн көлмисэн бу дјара.
Көмөк ела, јетир мөнн вусала,
Гөјма, батсын үмид көннм гүмсала.
Гөһрөманым кэлди онун хошуна.
Деди:—Огул, энкөл ачма башына.
Истамбулун гудурган һөкмдары,
Вермэз сөнө ала көзлү Никары.
Гүрбөт елдэ буланарсан ганына,
Дөн Јурдуна, һөјдин көлсин чанына.
Гоч Короглу деди ата, сөјлэ сөн
Белэ иши нечэ рава көрүрсөн,—
Ашиг дөрдөн јансын ичаран одуна,
Бөм да онун лөкө көлсин адына.
Вар Гыратым, икидлјим, Јарагым,
Гүрбөт елдэ олсан экер дајагым
Дөјүшлөрдэ дүшмөнлөри јенөрөм.
Мөн Никарла јурдумуза дөнөрөм.
Гоча көрдү Короглуна инады,
Сөзлөрнндөн көргөсөдннн апады.
Былди ки, даг эми вар бу гочагда,
Деди огул, сабаһ еркөн бу багда
Олачагдыр көзөллөрини јыгнагы.
Вардыр дилбөр севкилиннн тонагы.
Кэлнр бура Никар ханым һөр һөфтө,
Кет, атыла далдалан бир төрөфтө.
Бу кечөнн багда галды Короглу,
Дөрн-дөрнн фикрэ көјдү Короглу.
Улдузалары сајды көјун үзүндө,
Минбир хөјал кэлди дурду көзүндө.
Сөјр елөјиб багда күлү, күлзары,
Хөјалында чанландырды Никары.
Гызыкүлдөн дурду јар гохусу,
Көзлөрнндөн чөкылмишди јухусу.
Кэлди бага, гара телли Никары,
Шүх Јеришли, ичө белли Никары,
Көрүб јанды Короглунын үрөјн,
Чајлар кими чошду, дашды дилөјн.
Деди, фөраг атешиндэ јанырдым,
Кечө-күндүз мөн, сөнн апырдым.
Һеч дөјүшдө мөн өјлөн дөјилдим,
Көзөллијини гаршысында өјилдим.
Даглар кими јенилмэздн вугарым,
Мума дөндү гөлбим назлы Никарым!
Көзөл јарым, вер эл-эло мөннмлө,
Көз јолланар Чөлибелэ мөннмлө.
Никар деди, не чур'отлө мөнн сөн
Икид оғлан, белэ сөзлөр дөјирсөн!
Гырк ичө гыз вар солумда, сөгымда
Индјјөчөн гуш учмајыб багымда.
Сөјлө бура сөн не адла көлмисэн?
Гочса учуб сөн ганалда көлмисэн?
Гоч Короглу деди, јохса ганадым,

Вардыр мөннм жел Јеришли Гыратым.
Гыбагында шимшөк чыхса, дајанмаз,
Көз көрмөсө, буна агыл инанмаз.
Никар деди, кестөр мөнн Гыраты,
Көрүм күдөк кими учан бир аты.
Јајдан чыхыб ох дөјмишди һөдөфө,
Јолаандылар Гырат олан төрөфө
Короглу тез минди атын белнне,
Кечди гызын көмөрбөнди элине.
Ајагынын онун көјөрчнни апарды.
Чошур тарлан, чачартдылар Никары!
Вагда сас-күј дүшдү, сарај гызлары
Фөрјад етди, гачартдылар Никары!
Пөһлөванлар ол атдылар гылынча,
Ат чашдылар Короглунын далынча
Короглу бир анда чыхды шөһөрдөн,
Дөнүб бахды архасына о, фикр.
Көрдү санки чошуб дашан сел көзир,
Архасынча бутун маһал-ел көлнр.
Никар деди:—Сан ки, мөнн гачартдын,
Бир булбүлү јувасындын учуртдун,
Гөјма дүшө гузунларын элине,
Чан сур өтлө апар Чөлибелнне
Пөһлөванлар Короглуноу һаглады,
Гөһрөманн Гыратынн сахлады,
Һансы икид көрсө бунча гошуну,
Итирәдн өз аглыны, हुшуну.
Гаја кими мөннм дурду Короглу,
Шөһтөр атды, гылынч вурду Короглу.
Гырат гызыб тапдајырды лешлери,
Чөјнәјрди, көмјиррди башлары.
Јагыш кими ох учурду һавада,
Короглу да јараланды давада.
Һарајына кэлди чатды дөлилөр,
Гылынч вурду, ат ојнатды дөлилөр.
Короглуноу чыкартылар арадан,
Гөјмадылар чох жан ахсын јарадан.
Овчусуна өлач етди шыкары,
Мөлһөм гојду Јарасына Никары.
Өз багына басды Эли оғлуну,
Нечэ күндү көзлөјрди јолуну.
Чөлибелдө тој мөчлиси гурулду,
Нечэ-нечэ чөјран, чүјүр вурулду.
Никар севди даглардакы һөјаты.
Үрөјинө јатды чобан-бајаты.
Короглуноу јолдашыды Никары,
Бөм да Јахын сирдашыды Никары.
Дөјүшлөрдө минирди ат белнне,
Гылынч, галхан көтүрүрдү элине.
Короглу күн кезирмирди давасыз,
(Икид олмэз эсла гансыз, гадасыз).
Өмр едирди гајаларын ичиндэ
Боранларын, күчлү гарын ичиндэ.
Каһ Јагышлар эләнирди, каһ долу
Вурда күнлөр сөксөкәли, гөрхулу!
Гочалырды Эли кими күн-күндөн,
Вүкүтүрдү белн һөјат јукүндөн.
Гаранлыгы алом көзсүз инсана,
Элинин дө дүнја дөнүб зиндана.
Хатиринэ дүшүр көнчлик чаглары,
Чох долашыб көһлөн үстө даглары,
Гуш гонмајан гајалардан кечибди,
Шөрөт дадан чөшмөлөрдөн ичибди.
Инди артыг зөңфөлөк бөдөнн,
Јох, сахламан олмэз ишин кедәнн.
Вилнр, өлүм шөрөтинн ичөчөк,
Бу күн-сабаһ бу дүндәдан көчөчөк.
Огул теа-теа кэлнр ону көрмөјө,
Зөфөрлөрнн мүждәсинн вермөјө.
Бу күн женэ өз гөһрөман оғлуну,

Өлүб бир дө гучаглады тојноуну.
Деди, огул, белэ өлүб эзэлдн,
Өмүрүн-күнүн фэрги јохмуш бөздөдн.
Гочалдымнн, тутар галмыр дөздөдн,
Һөмишәлики бир сөһөрө кендөдн,
Өвладна дөјнб үрәк сөзүнү.
Гөјмајасан галбај көрөк сөзүнү.
Огул, гөрим олар бу даглар мөнн
Сөнэ нечэ вөснјәтнм вар мөннм;
Рүһдан дүшмө күчлү көрсөн дүшмөнн,
Үмидсизлики сарөйтмәсинн һеч сөнн.
Икидлөрнн мөтаноти, һүнөри,
Јарадыбдыр дөјүшлөрдэ эфөри.
Һәр дөјүшдөн эвәл тәдбир олмалы,
Даг јыхмага дөстлар элбир олмалы.
Јахмы достун чөк һәр заман назыны,
Гылынч гөдөр сөв үч телли сазыны.
Гылынчдан да чохдур сөзүн гүдрати,
Чан кими сөв бизим шө'ри, сөнәти.
Ата кими бах бу кичик ордуна,
Јаделлинн бурхамэ өз јурдуна.
Дөлилөрнн дағалсалар башындан,
Әсәр галмэз торнагындан, дашындан.
Аслан да так ола бир күн басылар,
Јалгыз галан икид дардан асылар...
Гоча дөјиб битирди сөн сөзүнү,
Өбөдилек јумду сопра көзүнү.

Гоч Короглу гөһрөманнн, гочагды,
Јакин онун гөлбн да чох јумнагды.
Атасына гырк күн матөм сахлады.
Даглардакы булду кими аглады.
Бир тәсәлли олду она Никары,
Бир дө Јахын достларынын илгары.
Артырмышды дөлилөрнн сајыны,
Дөјүшлөрдө ханлар алыб һаньны,
Мөһв олурду Короглуноун илнндэ,
Сөһөрлери ачырды ат белнндэ.
Бө'әз исә каньдэ, тојда, магарда
Ашыгларын кейнднјн палтарда,
Сөз гонурду, саз чаларды Короглу,
Нөгмөкәртөк учалырды Короглу.

Өлкөиндэ эн гүдрәтлн һөкмуран,
Ганлар төлөз Пөрвиз ханды о заман.
Короглуноун әмәлиндө, фә'линдн,
Зара кәлиб дад чөкәрок элиндн
Гудуз кими бу хан эңчир чөјнәјир.
Ә јанлары јыгыб бир күн сөјлөјир.
Ким бағласа Короглуноун оғлуну,
Тутуб версә мөнэ даглар оғлуну.
Агырлыгы гөдөр гызын алачак,
Сарајымда баш вөзиринн олачак.
Сарајда бир иблис варды: Һәмзә бәј,
Башы кечәл, сир-сифәти мөјмүнтәк.
Исанлыгында, сөдәгәтдөн һајы јох,
Һамарднлндө јер үзүндә тајы јох.
Бөрк ајагда киришмөздн вуруша,
Достларыны сатарды бир гуруша.
Ешинднчө сарајдакы сөһбәти,
Кечәл Һәмзә итирмөди фүрәсти,
Ев јыхмагда азгын һашы дөјилди,
Пөрвиз ханнн бағбанында өјилди.
Јалтагланьы деди:—Улу һөкмуран!
Короглуноун али чыхса агтындан,
Ајаглары үзәикдөн үзүлөр,
Бөркө дүшөр агзы-бурну әзилөр.
Изин версән кәтирерәм Гыраты,
Дүшмәнинн гырылар гол-ганады.
Хан сөјлөди әһсэн, көзөл тәдбирдир,

Кечөл башда көрүмдөмөн фиксирдир.
Уурулу жол, кет гочаг ол бу ишдө!
Фөндлө галиб колмак олар дојушдө.
Кечөл бөмзө Чөлибелө жолланды,
Дага чыкды, кодиклөрдө доланды.
Кечди кечди кечилөмөн излөри,
Гыргы кими ити көрөн көзлөри,
Эн узагдан гаралтыны көрүрдү,
Жоруланда инфасини дөрирдү.
Отуруду сакитчө бир күшөдө,
Далда жөрдө, коллугларда, мешөдө.
Чөлибелдө бирдөн хава дојушди,
Белө туфан эсла көрүмдөмишди.
Нөрө чөкди, шимшөк чакды, курлады,
Илдырымлар гылыч кими парлады,
Жагыш жагды, чискин тутду һөр јаны,
Елө бна ки, туфан сарды дунјаны.
Нөвбөтчијди икид Ејваз бу кечө,
О көрдү ки, сүүрүнчө кизилчө
Бир гаралты нечө көндөндөн ашды,
Көлдү, көлдү дүшөркөјө јанашды,
Дөрк өтмөкчин јад адамын гөсдијин,
Шаһин кими алды онун үстүну.
Көрөн кими Ејваз кечөл бөмзөнн,
Тез дајды синасинө нөзөнн.
Бөмзө деди:— Вурма мөни гөһрөман,
Көтирилшөм Короглуја мөн аман.
Чана дојуб һагсызлыгдан, зүлүмдөн,
Көлдим бура гуртармагчын өлүмдөн
Көстөр мөнө Короглуну амандыр,
Мээлуларын о, һална јанандыр.
Бу сөзлөри дејиб бөмзө аглады,
Көзлөриндөн сел кими јаш чаглады.
Саг көтириб Ејваз азғын күрзөнн,
Короглуја таслин етди бөмзөнн.
Короглунун гаршысында диз чөкдү,
Чох јалварды, чох аглады дил төкдү.
Бөмзө деди:— Сонн үмид билмишөм
Баш көтүрүб мөн бураја колмишөм.
Отуз илдир Пәрвиз хана нөкөрдүн,
Төвләсиндө бир заваллы мөһтөрдүн.
Хан гудуруб мөни салды зиндана,
Көрдүм өмрүм-күнүм кедир туфана,
Гуртармагчын дөрддөн, бөла селиндөн,
Фүрөт таныб гачдым чөлдә элиндөн.
Короглунун мөрд урәји јумшалды,
Атасыны аныб көзү јашарды.
Деди, бизим бу ея сонин евиндир,
Көлишиндөн урәјисин севинди.
Зүлө одунда сөн дејилсөн төк јанан,
Ханиманлар јыхчы алчаг гудурган.
Бәлли иди Короглунун хисләти,
Хошламазды узаданда сөбөти.
Бөмзө һәр күн сөһәр тездән ојаныр,
Короглуну гулуғунда дајаныр.
Һәр әришин јетирдикчө Јеринө,
Һеч бир кәсин шубөһө көлмир фикринө,
Һамы ону садагәтли билирди,
Ишдө-күчдө дөјагәтли билирди.
Күндәр кечиб бир чај кими ахырды,
Гырата да Кечөл бөмзө бахырды.
Јем верирди, суварырды булагда,
Арабир дө дүшөркөздөн узагда
Миниб аты көдикләри евинди,
Чөвләп едиб језо кери дөурдү.
Шимшөк чакыб күчлү жагыш төкүрдү,
Елө бил ки, көлдәр јерө чөкүрдү.
Кечөл бөмзө итирмәди фүрәти,
Төвләсиндән тез чыхарыб Гыраты.

Минди, чапды думанлыгын ичиндө,
Көздөн итди гаранлыгын ичиндө...
Биләндө ки, о, гачырдыб Гыраты,
Гоч Короглу јөһөрләди Дураты,
Гөзөбиндөн чөһөјирди быгыны,
Нечә олуб танымајыб јагыны,
Архасынча аты чапды дөрднәлә,
Дөлилөри һөјрөт етди бу һала.

Сизә кимдөн хөбөр верим—Кечәлдөн,
Јахасыны хилас едиб әчөлдөн,
Гыраты да Пәрвиз ханчын көтирди,
Өз нөддини хан Јеринө јетирди.
Гызыл вериб деди, икид бир әрсөн
Көстөрмисөн хөјли бөјүк һүнәр сөн.
Сарајда бир кеф мөчлисн дүзәлди,
Һәр төрөфдөн шөһлик сәси јуксәлди.
Бу заман бир ашыг кирди сараја,
Көрдү дүшүб нәзәринләр араја,
Рөгс елөјир, ханөндөләр охујур...
Ашыг чапды диллөндирди сазына,
Һәр көнүлдө чошдуру мин арзуну.
О мөчлиснн узунуна, енино,
Аддымлады, Гыратын да шөһинно
Гөшма деди, Короглудан данышды,
Вөчдө көлди, мөчлис өһли гызышды.
Хан сөјләди, инди Гырат мөлдөдир,
Гулдур-гачаг саһибиндөн кендөдир.
Ашыг деди, јанылырсан, һөкүмран!
Короглуну ким айыраг атындан.
Ола билмөз һеч икиддө бу гүдәрәт...
Хан истәди ајдын олсун һөһгөт.
Деди:— Ашыг, таныјарсан Гыраты?
Ашыг деди:— Јүз јол көрсән бир аты,
Танымазсан мөкәр уду һөкүмран?
Бу сөзлөрдөн шүбһәләнди Пәрвиз хан,
(Урәјиндө нөзө дејиб шејтана),
Әһр елөди Гырат кәсин мејдана,
Гырат көлиб гаршысында дурады,
Ашыг јөһәр үстө галхды бир анда.
Һәр үрөјө салды гөрху, бу ашыг,
Һамы билди Короглудур бу ашыг.
Гышгырдылар, тутун, тутун гачмасын,
Вурун, јыхын, о, гол-ганад ачмасын,
Пәрвиз ханын өзү кечди габага,
Гылыч илө Короглуну вурмага,
Короглу бир зәрбө вурду ағзына,
Хан дөндү бир гаргал вурмуш гузғуна.
Соңра вурду синасиндөн мешпөри,
Бөмзө бөјин парчалады чөјөрн.
Бөрк чахнашма дүшдү бирдөн сараја,
Короглуну дүшмөн алды араја.
Һүчүм олды гөһрәмана һәр јайдан.
Беш јүз атлы чыкды тоздан, думандан.
Ән габагдә икид Ејваз көлдири,
Һәр әрәсн Јери, көјү дөлириди.
Бу гөһрәман, чәсур, икид атлылар,
Короглунун көмөјинө чатдылар.
Ики гошун бир-биринө гарышды,
Гылычлары улдуз кими сајрышды.
Дашын кими чошуб чәсур дөлиләр,
Салды елө бир вурнавуру дөлиләр,
Дүшмөн дөнүб хөзәл олмуш јарпага,
Ат үстүндөн төкүлүрдү торпага.
Гоч Короглу керн дөндү зәфәрлә,
Севиндирди Никары хош хөбәрлә.
Бу зәфөрдөн соңра һеч бир һөкүмран,
Короглуја вурушмады гөрхуна...

Гырман МУСАЈЕВ

(КИНО-ПОВЕСТ)

Һүндүр евләрдән бириндө, үчүнчү гатда үзбәүз ики гапы. Гырмызы
ва абы. Бириндә зәнк дүмәси сағда, о бириндә солда. Бириндә почт гу-
түсү алчағда, о бириндә исә чох һүндүрдә. Бураја кәлән адам мәнзил
саһибләринин характерчө бир-бириндөн фәртләндјини дәрһал һисс еләр.
Сағдакы мәнзилдө гоча трамвайчө Чавад киши, солдакында исә иншаат-
чылар јатагханасынын коменданты Чаваһир јашајыр. Сол гапы һирслә
ащылыр. Чаваһир көрүнүр. Узуну өртүлү гапыја тутур. Сөибәтин чохдан
давам етдији мөлүм олур:

— Гоча сәфәһ, күман елөјирсән ки, мөһәббәт кәләндө габагыны ту-
та биләчәксән? Башын үчүн, ај тутдун һа!.. Фикрин Лејли-Мәчнунә кет-
мәсин... О дәмләр чохдан кечиб... Дул сәфәһ!

Гапы һирслә өртүлүр. Сағдакы гапы ащылыр. Чавадын даз башы кө-
рүнүр. 55 јашларында чевик бир кишидир.

— Сән мәнә Лејли-Мәчнундан данышма... Бүтүн китабы әзбәрдән
билiram...

Чаваһирин гапысы ачылан кими, Чавад гапыны өртүр. Чаваһир риш-
хөндлө күлүмсәјир:

— Анчаг һөјиф ки, алтмышында да ону баша дүшмәдин. Дүз беш ил-
дир дулсан, анчаг бир дөфә көзүнү гыјыб бахамамысан ки...

Онун сөзү ағзында галыр. Чавад гапыны ачыр. Чаваһирин гапысы
тез өртүлүр. Чавад башыны әсдириб, ону мәсхәрәјә гојур:

— Кимә бахачагам, сәнә?

Јенә Чаваһирин гапысы ачылыр, Чавадын гапысы исә шидәтлө өр-
түлүр.

— Сәникимләрә мәрәтәл олсам, бахарсан... Бирчә дөләм әскинди...

— Дөлә?

— Вәли, лап дөлә. Бүтүн күнү, дөлә кими релдә һөј һәрләнирсән,

чыха да билмирсән...

Чавад гәзәблө отағындан чыхыб, Чаваһирин гапысына һүчүм чәк-
мәк истәркән, архадан ушаг сәси ешидилир:

Бакы, 1967.